

O značaju isusovaca za umjetničku baštinu u Rijeci govori dr. sc. Mario Pintarić

ISUSOVCI SU UNAPRIJEDILI OBRAZOVANJE I KULTURU

Katolički red, koji je osnovao Ignacije Loyola još 1540. godine, isusovce, s punim pravom možemo nazvati pionirima visokoga obrazovanja, jer upravo oni su, stavljajući naglasak na intelektualni razvoj svojih članova i na promicanje obrazovanja među drugima, postavili temelje današnjega visokoga obrazovanja u Rijeci, no i u Hrvatskoj. Danas visoko obrazovanje u Rijeci bilježi 390 godina postojanja, a isusovci su, osim po obrazovanju, imali značajan utjecaj i na umjetničku baštinu u našem gradu. Svojim patronatom i podrškom umjetnicima isusovci su stvarali plodno tlo za razvoj umjetnosti u Rijeci te su tako pridonijeli bogatstvu kulturnog naslijeđa našega grada, a o značaju isusovaca za umjetničku baštinu u Rijeci za naš list govori dr. sc. Mario Pintarić s Odsjeka za povijest umjetnosti riječkoga Filozofskog fakulteta.

Povlačeći paralelu nekad-danas, Pintarić se uvodno osvrnuo na medijske napise o velikim gužvama ispred policijske postaje, odnosno MUP-a te redovima nervoznih građana koji su se protežali i još uvijek se protežu sve do ulaza u Osnovnu školu »Nikola Tesla«, a kako ističe, slabo je znano da je napetost na istoj lokaciji bila prisutna i u drugoj polovini 17. stoljeća, no iz drugih razloga. Naime, tada su akteri bili, tumači, učenici i studenti koji su polagali ispite u prostorijama nekadašnjeg isusovačkog kolegija i seminara.

Čudotvorno raspelo

- Prvi isusovački redovnici u Rijeku dolaze 1627. godine na poziv gradskih vlasti koje su im istovremeno ustupile kuću za stanovanje, prostor za organiziranje gimnazijske nastave i crkvu svetog Roka za bogoslužje.

Bez obzira na to poduzetni isusovci su od samih početaka prikupljali financijska sredstva za gradnju nove crkve te zgrade kolegija i seminara. Cjelokupni proces iznenada je ubrzala grofica Ursula Thonahusen kad je riječkom kolegiju 1630. godine poklonila gosposhtiju Kastav zajedno s Mošćenicama i Veprincem. Tri godine kasnije angažiran je arhitekt Giacomo Briano, koji je tada boravio u Trstu, da izradi nacрте buduće crkve i kolegija. Prvotno je bilo odlučeno da će se kompleks graditi u blizini Zborne crkve i Kosog tornja uz jugoistočni dio gradskih zidina, što bi danas bio prostor oko Jelačićevog trga, no pregledom tog terena ustanovilo se da je područje močvarno i neprikladno za gradnju monumentalnog zdanja, govori Pintarić.

Nakon toga se, kaže, gradsko vijeće sastalo s isusovačkim predstavnicima, ne bi li se pokušao riješiti

Johann Gerog Wolffinger, Kalež, detalj, 1717., katedrala svetog Vida

Nepoznati autor, sveti Ignacije Loyola, oko 1725., katedrala svetog Vida

Antonio Michelazzi, sveti Franjo Borgia, detalj, 1736., katedrala svetog Vida

novonastali problem, pa je 1634. godine dogovoreno da će se isusovcima predati stara srednjovjekovna crkva svetog Vida u blizini nekadašnjeg kaštela i sjevernih gradskih vrata. Redovnicima je, ističe, bilo dopušteno srušiti staru crkvu i na tom prostoru sagraditi novu uz koju će podići zgradu kolegija, a kasnije, 1690-ih godina dovršiti i seminar.

- Gradske vlasti tražile su da buduća crkva i dalje bude posvećena svetom Vidu i otvorena narodu za čašćenje srednjovjekovnog Čudotvornog raspela. Temeljni kamen za novu crkvu konačno je položen 15. lipnja 1638. godine, uz medalju koju je darovao car Ferdinand III. Isusovci su ugovor za gradnju crkve sklopili s kamenoklesarom Francescom Olivierijem iz Ancone. Prva faza radova provedena je kraju 1657. godine, kad je crkva dobila privremeni drveni krov, a u kapele su postavljeni oltari svetog Ignacija Loyolskog i svetog Franje Ksaverskog. Crkvu i oltare posvetio je 1659. godine tadašnji senjski biskup Pietro Mariani, kaže Pintarić te dodaje kako je na konačan dovršetak crkve trebalo čekati sljedećih šezdeset i šest godina jer su tek 1725. godine sagrađene galerija i kupola pod vodstvom ljubljanskog arhitekta Carla Martinuzzijska.

Riječka katedrala

Eksterijer svetog Vida, pojašnjava, sagrađen je od lokalnog sivkastog kamena te djeluje strogo i jednostavno, dok je s druge strane u unutrašnjosti naglašen monumentalni centralni oktogonni prostor koji se arkadno rastvara prema nižim ovalnim kapelama. Njihove otvore, priča, obrubljuju pilastri i lukovi, ispred kojih su smješteni veliki masivni toskanski stupovi koji nose trabeaciju, a vidio ih je osobno car Karlo VI. 15. rujna 1728. godine prilikom posjeta Rijeci kad se, između ostalog, otišao i pokloniti Čudotvornom raspelu.

- Povijest riječke isusovačke zajednice završava 1773. godine kada je papa Klement XIV. ukinuo Družbu Isusovu. Stoga su crkva te zgrade kolegija i seminara 1826. godine predane gradskim vlastima. Naposljetku, od cjelokupnog kompleksa netaknuta je ostala samo crkva svetog Vida koja je 1925. godine postala riječkom katedralom. S druge strane dvokatni objekti seminara i kolegija su zbog izuzetno lošeg stanja srušeni između 1933. godine i 1935. godine, ističe Pintarić.

Bogata umjetnička baština

Isusovci su u našem gradu, kaže, unaprijedili obrazovanje i kulturni život, no s njihovim dolaskom završava i srednjovjekovna umjetnička tradicija u Rijeci jer baš oni su započeli značajan proces barokizacije u riječkim crkvama krajem 17. i početkom 18. stoljeća kada se stari pozlaćeni drveni oltari zamjenjuju novima, puno raskošnijima, onim od skupocjenih mramora.

- Tako se monumentalni glavni oltar u svetom Vidu gradi od 1711. do 1717. godine, a isklesao ga je gorički majstor Pasquale Lazzarini, da bi se u središnju nišu postavilo dragocjeno Čudotvorno raspelo koje flankiraju mramorni kipovi svetog Vida i Modesta te anđeli koji u rukama drže Veronikin rubac i trnovu krunu. Isti je majstor, Lazzarini, podigao oltar svetog Ignacija Loyolskog

Prof. Mario
Pintarić
s Odsjeka
za povijest
umjetnosti

Prvi isusovački redovnici u Rijeku dolaze 1627. godine na poziv gradskih vlasti koje su im istovremeno ustupile kuću za stanovanje, prostor za organiziranje gimnazijske nastave i crkvu svetog Roka za bogoslužje. Bez obzira na to poduzetni isusovci su od samih početaka prikupljali financijska sredstva za gradnju nove crkve te zgrade kolegija i seminara. Pintarić napominje da ćemo 2027. godine proslaviti 400 godina od dolaska isusovaca u Rijeku, a s obzirom na tu važnu obljetnicu nada se da će uskoro započeti interdisciplinarni projekt kojim bi se temeljito istražila i valorizirala bogata riječka isusovačka baština uz moto »Semper magis«

1725. godine, kao i onaj svetog Stanislava Koste i Alojzija Gonzage tri godine kasnije, na kojem se ističu dva unutrašnja tordirana stupa omotana lisnatom girlandom. Međutim, kvalitetom i monumentalnošću ističe se oltar svetog Franje Ksaverskog koji je naručio pićanski biskup Giorgio Francesco Saverio Marotti. Taj učeni prelat je ujedno i pomno

odabrao ikonografski program oltara na kojem se nalaze mramorni kipovi svetog Franje Borgije i Franje Regisa. Pažnju plijeni i lik mrtvog Franje Ksaverskog koji je položen ispod menze oltara, ali i visoko postavljene alegorijske kipove Vjere i Milosrđa, tumači Pintarić te dodaje kako ih je izradio udomaćeni riječki kipar i altartist Antonio Michelazzi.

Osim oltara, isusovci su, naglašava, istovremeno naručivali i slikarska djela, kao i liturgijske predmete, od kojih se većina danas nalazi izvan konteksta na galeriji crkve, pa su kaleži, pokaznice ili svjećnjaci često stizali iz uglednih zlatarskih centara kao što su Augsburg, Beč, Graz ili Venecija.

- Potrebno je istaknuti da su neki predmeti bili darovani i od pobožnih plemića, građana ili pak bratovština. Jedan od njih je impresivna srebrna skulptura Gospe od Sedam Žalosti koju je naručila istoimena bratovština u 18. stoljeću. To umjetnički vrlo vrijedno djelo izradila je radionica poznatog augsburškog zlatara Johanna Davida Salera. Na zidovima galerije nalaze se i slike različite umjetničke kvalitete, a od kojih je potrebno izdvojiti »Posljednju večeru« koju je izradio slikar iz Bergama djelatan u Veneciji, Christoforo Tasca, zaključuje Pintarić te napominje da ćemo 2027. godine proslaviti 400 godina od dolaska isusovaca u Rijeku, a s obzirom na tu važnu obljetnicu, nada se da će uskoro započeti interdisciplinarni projekt kojim bi se temeljito istražila i valorizirala bogata riječka isusovačka baština uz moto »Semper magis«.

Ervin PAVLEKOVIĆ

KNJIGE

Moderna vremena

www.mvinfo.hr

DAMIR GRUBIŠA: »POVIJEST EUROPSKOG UJEDINJENJA«, SREDNJA EUROPA

Damir Grubiša (Rijeka, 1946.) je politolog i diplomat, donedavno redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu gdje je uveo europske studije u redovni kurikulum politologije i osnovao Centar za europske studije, danas pridruženi profesor na Američkom sveučilištu u Rimu. U svojoj knjizi »Povijest europskog ujedinjenja« na temelju opsežne svjetske literature i relevantne povijesne dokumentacije rekonstruira povijest političke misli o europskom ujedinjenju, od antičkog mita o Europi, preko poistovjećivanja Europe kao kršćanske civitas terrena, idejnih i izvedbenih planova o organizaciji ujedinjene Europe u doba renesanse, novovjekovnog racionalizma, njemačke klasične filozofije, socijalističkog utopizma, sve do prvih koraka europske integracije nakon Drugog svjetskog rata. Njegova političko-povijesna naracija završava trenutkom kada je Europska unija doživjela svoju dosad najveću ekspanziju, primanjem Hrvatske u članstvo 2013. godine.

RICK RUBIN: »KREATIVNI ČIN«, PLANETIPIJA

Legendarni glazbeni producent, dobitnik 9 nagrada Grammy, Rick Rubin, pomogao je brojnim glazbenim umjetnicima da se povežu sa svojim vrelom kreativnosti. Nakon godina pisanja objavio je knjigu u kojoj tu istu mudrost dijeli svim čitateljima. Mnogi proslavljeni glazbeni producenti poznati su po specifičnom zvuku koji bi u nekom trenu zaživio, a zatim postupno zastario.

Rick Rubin poznat je po nečem drugom – stvaranju prostora u kojem glazbenici različitih žanrova i tradicija mogu otkriti tko su zapravo i što mogu ponuditi. Stručnjak je u pomaganju ljudima da nađu samonametnuta očekivanja kako bi se povezali sa stanjem čistoće, stanjem nevinosti u kojem iznenađujuće postaje neizbježno. Tijekom godina je mnogo razmišljao odakle kreativnost dolazi (i ne dolazi) te je naučio da umjetnika ne određuju specifični rezultati, već njegova povezanost sa svijetom. Jer, kreativnost je važan dio našeg života, dio koji naš život čini većim i boljim. Nije stoga čudno da nas kreativnost fascinira, da je želimo razvijati i njegovati. Kreativni čin je studija koja osvjetljava put umjetnika koji svatko od nas može i treba slijediti kako bismo razvili umjetnički i doživljajni aspekt svoje osobnosti.

BRANKO ČEGEC I MIROSLAV MIĆANOVIĆ: »52 DANA«, MEANDARMEDIA

Knjiga pjesama »52 dana. Interkontinental« nastala je na osnovi neopreznog pristanka da se onaj koji putuje u Australiju javi pjesmom i da će dobiti zasluženi odgovor, točnije 52 dana je pjesničko i prijateljsko dopisivanje Branka Čegeca i Miroslava Mićanovića. Udaljenost i razdvojenost možda zvuče kao tematska nosiva mjesta ljubavne poezije, ali riječ je o različitim prostorima i kulturama, o pisanju s istog i s različitog mjesta o onome što vide, doživljavaju, osjećaju i misle. Za obojicu je svakodnevno dopisivanja pjesmama, između Hrvatske i Australije, bio izazov traženja teme, istraživanje oblika, stvaranje događaja u jeziku, gdje god da se jedan od dvojice sudionika (adresata) nalazio. Pjesme su, koliko god od toga jedan ili drugi željeli, nastale kao nagovor na pisanje pjesme, bavljenje poezijom i kad se to čini najmanje priličnim ili mogućim. Jedan se nije htio čuditi drugom kontinentu, nije htio pisati katalog svakodnevnih susreta, vodič kroz iznenađenja na putu, nije htio biti pjesnik-putopisac. Drugi je postojano tražio osamu na mjestima gdje su ga poznanici zatjecali, prekidali u pisanju i dogovaranju.

DANIJEL ŽEŽELJ: »KAO PAS«, BODONI

Čovjek koji je pročitao Kafku zove se Danijel Žeželj. Danijel Žeželj slavan je kao autor stripova i grafika, ali nekima je već jasno da to nisu posve čista posla: on je i krotitelj demona, (n)i dobrih (n)i loših, demona svjetla i demona sjene. U svoju tinaricu uhvatio je mnoge misteriozne tonove, pa i sjenovitu Kafkinu dušu, satkanu od mrke pseće dlake. Oslobođio je kafkijanskog demona (onoga kojega već desetljećima po školama predstavljaju kao kafkijansku atmosferu), a potom mu sagradio neuhvatljivi grad koji se izdiže i iščezava dok ga opčinjeno gledamo, popalio je sve zasljepljujuće neonke bezvremenog polisa s tvrđavama na čija vrata stoljećima kucamo – uzalud. (Olja Savičević Ivančević). Postapokaliptični Žeželjev (i Kafkin) svijet sličan je našem: urbani prostor u kojem je čovjek izgubljen i sam, u kojem su prava umjetnost i ljudskost iznimno rijetka pojava, a ljudi ih teško prepoznaju i radije se »lijepe« na pomodnost, senzacionalizam i spektakle. Paradoksalno, grafička novela »Kao pas« o (možda posljednjem) umjetniku koji je toliko iskren i fanatično posvećen svojoj umjetnosti da zbog nje umire, zapravo ponovo rađa ideju prave, iskrene umjetnosti i otvara nove horizonte za neka buduća vremena. (Frano Dulibić)

Više informacija o novim knjigama potražite na www.mvinfo.hr